

Dr. Ebergényi Sándor min. tanácsos: *A jótékonyág az ókortól a mai korig.*

A szegényüggyel kapcsolatosan a különféle segélyezési rendszereket óhajtom ismertetni. Szólni óhajtok a magán úton való közsegélyezésről, a kötelező és fakultatív segélyezésről. Rá akarok mutatni azok történeti fejlődésére és megvilágítani azok mai érvényesülését.

A régi időben a szegények tisztán és teljesen magukra voltak hagyatva. Sem az állam, sem a társadalom nem törődött az egyes szegénnyel. Ha valamely jótékonyágot magánosok gyakoroltak, az csakis kivételes, önkéntes jótékonyág volt. Az ókorban a szegénysegélyezés önkéntes és rendszertelen volt. Mindig a jobb módú belátására volt bízva, hogy akarja-e szegény társát segíteni, vagy sem. Példákat mutat erre nézve a szentírás is. Többször emlékezik meg arról, hogy szegények mindig voltak és mindig lesznek. Másutt meg azt mondja, hogy sok a szegény, ha akarjátok, jót is tehettek velük.

Az ókor fejlettebb államaiban, Görögországban és Rómában sem törődött sem az állam, sem a társadalom az egyes szegénnyel. Ha valaki segélyezte is a szegényt, az szintén csak önkéntes magánjótékonyágból tette. Az állam és a társadalom figyelme csak akkor fordult a szegények felé, amikor a szegények nagymérvű elszaporodása az állam alapjait fenyegették. Ily esetekben törvények útján gondoskodtak a szegényekről, így pl. Solonnak törvénye; Rómában a XII. táblás törvény. *De mihelyt az eminens veszély elmúlt, nem törődtek tovább a törvénnyel és az egész szegényügy visszaesett.* Ha pedig politikailag volt szükség a szegényekre, akkor a hatalom, az

előkelő osztály felhasználta őket, hogy szavazatukkal saját hatalmát öregbítse, mint ezt a római szegények jelszava is igazolja: «Panem et circenses!» Mihelyt azonban kihasználták őket, többé nem törődtek velük.

Nem volt jobb sorsa a szegényeknek a népvándorlás alatt és a középkorban sem. Mégis a középkorban fejlődött ki az egyházi jótékonyosság. Ha a középkori jótékonyaságról beszélek, csakis az egyházi jótékonyaságot értem alatta. Sőt a karolingok az egész szegényügyet az egyház gondjaira bízták. Van azonban a középkorban még egy módja a segélyezésnek, a céhsegélyezés. Az egyház által irányított magánjótékonyosság is segítette a szegényeket. Tulajdonképeni rendszer azonban e téren nem fejlődött ki a középkorban sem. Változást e téren csak a reformáció idézett elő. Ez időben egyes lelkes papok vezetése alatt megalakultak az egyházközségi vagy községi segélyezések. Ennek tulajdonképeni célja az volt ugyan, hogy az egyes szegény-eseteket behatóbb bírálat tárgyává tegyék és kielégítőbben segítsenek a szegényeken. Minthogy azonban ez a segítség már bizonyos helyhez volt kötve, ez a mód már csiráját rejtette magában a későbbi kötelező közsegélyezésnek.

Látjuk tehát, hogy a magánjótékonyaságból fejlődött ki az egyházi és a céhsegélyezés és utána a községi segélyezés. Csak a XVII. században látjuk nyomát az első állami segélyezésnek. Ezen korszak államai nem célzatosan, hanem önkéntelenül fejlesztették a szegénysegélyezést. Ezeknek az államoknak ugyanis a célja az volt, hogy az ország gazdasági viszonyainak fejlesztésével, a katonai uralom erősítésével az uralkodók hatalmát növeljék, e célból intézményeket létesítettek, a melyek azonban már közvetve a szegénysegélyezések fejlesztésére is szolgáltak. Az eddigi rendszerek azonban már nem tudtak lépést tartani a népesség szaporodásával. Végül is ki kellett mondani, hogy minden község tartozik a kötelékébe tartozó szegényen segíteni. Végre is ezt az elvet minden állam kötelezővé tette. A kötelező községi segélyezést elsőbbsen is Angliában mondták ki 1601-ben Erzsébet királyné uralkodása alatt. 1616-ban kimondta Bajorország, 1724-ben Magyarország, Franciaország 1791-ben, a Rajna melletti tartományok 1618-ban.

A múlt század 30-40-es éveiben a legtöbb állam kimondta a kötelező közsegélyezés elvét és ekkor már csak egy lépés hiányzott attól, hogy a fokozatos állami kötelezettség is kimondassák. Ez pedig azt jelenti, hogyha a község anyagi ereje nem elegendő arra, hogy szegényeit ellássa, a községet ebben valakinek segíteni kell és ez az

állam. Ha a községnek nincs elég anyagi ereje, akkor a fokozatos vagyonfelügyeleti hatóság segítségét veheti igénybe. És ha ez sem elegendő, akkor az állam kötelessége lép előtérbe. Ez ma az általános elv. De ez nemcsak ügy érvényesül, hogy az állam csak akkor tartozik eltartani a közsegeyre szorulókat, hogyha az az államban lakik, hanem akkor is, hogyha az külföldön szorul közellátásra. Nemzetközi szerződéseket kötöttek az államok és kimondották, hogyha valamely állam polgára náluk ellátásra szorul, akkor előlegezi a költségeket, amíg a segélyezettet közjótékonyossági utón saját hazájába szállítják. Ez az elv a szerződésekben megvan. De már a gyakorlatban ez nem elegendő. Ki kell dolgozni a részleteket is. E tárgyban már tanácskozások is folytak az államok küldöttei közt így f. é. tavaszán nálunk, nyáron Bécsben és talán most ősszel Parisban megint összeülnek tanácskozni, hogy a részlet kérdéseket megoldják.

Az állampolgárokkal szemben érdekes a hontalanok esete. Még ma is, a mai rendezett viszonyok mellett is, vannak olyan egyének, akik hontalanok. Ezek a szerencsétlenek szellemi vagy testi defektusban szenvednek, akik kóborolnak és a midőn hatóság veszi gondjaiba, ép szellemi vagy testi fogyatkozásuk miatt hovátartozásuk meg nem állapítható. Ezek ellátási költségeit az állam viseli. Az ilyen hontalanok ellátására Magyarország évenként 30 ezer koronát költ. Budapesten pl. van 19 ilyen hontalan. Továbbá van Baranya és Kolozs vármegyékben.

Azon általános elv, hogy minden állam közellátásra szorult polgáráról gondoskodni tartozik, néha sajátságos jelenségeket tüntet fel, hogy néha mily bizarr, e tekintetben azokat egy pár példával óhajtom megvilágítani. A múlt század utolsó évtizedeiben, amikor a magyar cigányzenész külföldön népszerű volt, jobb cigányzenészek kimentek Németországba, Franciaországba. Egy ilyen cigányzenész elkerült Délfranciaországba, ahol olyan jól ment a dolga, hogy évekig ott maradt. Ott meg is házasodott és egy francia nőt-vett feleségül. A férfi elhalt és az asszony ott maradt. Az asszony megkereste a kenyeret magának és gyermekeinek. Azonban ő is beteg lett. Ekkor az asszony a városhoz fordult és segítséget kért. A francia hatóság megállapította, hogy magyar emberhez ment nőül, elvesztette tehát a francia állampolgárságát és átírt Magyarországnak, hogy egy állampolgárnőnk ott segélyezésre szorult, ő előlegezi a költségeket és kért, hogy vigyük el az asszonyt. A vége az lett a dolognak, hogy a szegény francia asszonynak, aki azt sem tudta, merre van Magyar-

ország, át kellett jönnie gyermekeivel együtt Magyarországra és itt és most mint közsegélyezett.

Történt egy másik esetünk is! Egy drótostót elkalandozott Svédországba, ahol egy svéd nőt vett feleségül. Amikor pedig elhalt, az asszonyt ide hozatták, mert mint magyar állampolgárnő, segélyezésre szorult.

Ez azonban kivétel.

Rendesen úgy van a dolog, hogy megállapodnak valami mérsékelt tartásdíjban és azt kiadják az illetőnek.

A magyar viszonyokra áttérve, a következőket mondhatom. Nálunk Magyarországon már Szent István korában találjuk nyomait a szegénysegélyezésnek. Általában a magyar királyok a szegényeket királyi oltalom alá helyezték. Egyébként nálunk is a Karolingok elve dívott, vagyis az egyházra bízták a szegényeket. Magyarországon az egyház elismerésreméltó buzgalommal működött is mindig közre. Magyarországon az első hospitiumokat Esztergomban, Vácon, Egerben, Nagyváradon és Zágrábban létesítették, vagyis püspöki vagy káptalani székhelyeken. Az állam törvényeket hozott, melyekben tiltotta a koldulást és a csavargást.

1724 augusztusában királyi dekrétum mondotta ki a kötelező közsegélyezést. Ma már kimondották ezt az elvet Angliában, az Egyesült-Államok három államában, Ausztriában, Belgiumban, Dániában, Hollandiában. Németország 134 Landesverband útján oldja meg a szegényügyi föladatokat. Idetartozik még a német Svájc is. Bizonyos föltételekhez köti a segélyezést Franciaország, Olaszország és a francia Svájc.

Nálunk a mai állapot a következő: A régi törvényeink rendelkezéseinek hatályon kívül helyezésével legutóbb az 1886. évi XXII-ik törvénycikk 145. §-a mondja ki, hogy minden község köteles az ellátásra szoruló lakóságát gondozni. E célból szegényalapot is létesíthet. Sőt több község ilyen alap létesítése végett egyesülhet. Ha a község az ilyen költségeit a sajátjából fedezni nem képes, akkor a vármegye támogatását veheti igénybe. E célra a vármegyék központi szegényalapot létesíthetnek. Ha ennek sincs elég ereje, az esetben az állam támogatása vehető igénybe. A modern törvényhozás már ennél is tovább ment, mert bizonyos szegényügyi kiadások alól mentesíti a községeket és vármegyéket. Ilyen pl. az országos betegápolási alap bizonyos betegköltségekre nézve.

Mikor áll be a közsegélyezés szüksége?

Minden állam három feltétlen jogot biztosít mindenki számára:

az egyik a munka díjazása, a második, hogy magánvagyonot szerezhet és harmadszor, hogy családot alapíthat. Tehát amíg valamely állam polgára ezekkel vagy ezek egyikével rendelkezik, addig közsegélyezés szüksége nem forog fenn. Ha azonban nincs vagyona, keresni képtelen, akkor segélyezésre szorul. Ekkor is elsősorban a hozzátartozók kötelesek eltartani. Nálunk a felmenő és lemenő rokonok. Ha ezek hiányzanak, vagy a segítségre képtelenek, akkor áll elő a kötelező közsegélyezés szüksége. A szegényt törzskönyvelik és közsegélyben részesítik. A község azonban nem minden lakosát, csak az oda illetékeset tartozik ellátni. Más illetőségűnek ellátási költségeit előlegezi és az illetőségi helytől visszaköveteli. A majdnem 30 éves gyakorlat eme törvényünk két súlyos hibájára mutatott rá. Anyagi hátránnyal sújtja ez a köteleesség a községet, mert gyakran olyan költség fizetésére kötelezi, mely teljesen igazságtalan. Egy példával fogom megvilágítani.

Egy felsővidéki munkabíró fiatalember munkakeresés céljából eljön Budapestre. Itt kap munkát és jó sora van. Húsz-harminc évig is itt él, de illetőséget nem szerez Budapesten. 30 év után rokkant lesz, nem tud dolgozni. Elmegy az egyik budapesti elüljáróshoz és ott közsegélyt kér. Ezt megkapja és nyomban megindítják az eljárást, melynek során kitűnik, hogy a Budapesten 30 éven át élt munkás tulajdonképpen egy árvamegyei községből való. Budapest tehát visszaszállítja oda és annak a községnek kell a szegényt továbbra eltartania. A község erre azt mondja és jogosan mondja, hogy hát fiatal korában ment még el és a munkaerejét másutt használták ki és a község abból és a keresményéből nem látott semmit és most mégis neki kell eltartania.

De van egy másik példa is. Így Budapesten a közellátás naponként 1 korona 66 fillér, míg Kecskeméten 1 korona 20 fillér, Lúgoson pedig 44 fillér. Ha már most egy lugosi szegény Budapesten szorul ellátásra, Budapest ezt a köteleességét teljesíti is és nyomban megindítja az eljárást. A községi illetőség ellen kézzel-lábbal szoktak tiltakozni a községek, mert tudják, hogy ennek mindig valami fizetés a vége. Eltelik tehát 3-4 év is a tárgyalásokkal. Addig persze Budapest tartani köteles a segélyre szorulókat. Megállapítják végül a lugosi illetőséget. Most aztán Budapest követeli az 1 korona 66 fillér napi tartásdíjat 3-4 évre Lúgoson. Pedig ha elvitték volna mindjárt azt a szegény embert Lúgosra, akkor annak ellátása nem került volna többbe, mint napi 44 fillérbe.

Az újabb szegénységélyezési törvények, így a mintakép említ-

tetni szokott elberfeldi is a tartózkodási helyet kötelezi az ilyen költségek megtérítésére. A mi törvényünk azonban az illetőségi községet kötelezi az eltartásra. Reméljük azonban, hogy amikor a mi törvényhozásunk foglalkozni fog e kérdéssel, szintén át fog térni a tartózkodási hely elvi álláspontjára.

Azt a kérdést illetően, hogy mekkora legyen a közsegélyezés mérve, az az elv, hogy az ellátásra szorulónak köteles a község ételmezést, ruhát, világítást, fűtést, lakást, szerszámot, orvosi költséget adni. A temetési költségre nézve nálunk az az elv, hogy azt a tartózkodási hely adja és nem az illetőségi község.

Szóval az elsődrendű szükségletekről tartozik gondoskodni a község.

Az életben sokszor halljuk azt a panaszt, hogy a község vagy az állam milyen szűkkeblű. Pedig ez a szemrehányás igazságtalan. Az állam vagy a község nem tehet többet, mert ha többet tenne, akkor az ingyénézők csapatját növelné.

Itt kezdődik aztán a magánjótékonyosság szerepe, amikor már a hivatalos segélyezés határára értünk. Itt kell közbelépnie a magánjótékonyoságnak, hogy a hézagot betöltse. A kettőt párhuzamba állítva, megemlítem a következőket: A hivatalos segélyezésnek nem célja, hogy az egyes szegény sorsával törődjön, hanem keresi azon általános okokat, amelyek előidéztek a szegénységet és azokat igyekszik megszüntetni és így segít a helyzeten. Ezt végzi a törvényalkotással a törvényhozás. Ilyen intézkedések például a munkásbiztosítás, az örökösödési illeték, a progresszív adózás stb., melyek közvetve a szegény néposztályon vannak hivatva könnyíteni.

Ezzel szemben a magánjótékonyosság már az egyes esetet figyeli meg és ott igyekszik segíteni. Például ha egy család ellátásra szorul a község megadja a mindennapi kenyeret, de nem segítheti a további boldogulásában. Ezért kell a magánjótékonyoságnak jönni és nyújtani a további segítséget, hogyha van még kivezető út a számukra, hát akkor pártfogolja őket.

Össze is kapcsolódik a magánjótékonyosság a hivatalossal bizonyos intézmények létesítésében. Például az állam hirtelen nem tud valamely intézményt létesíteni, mert az állam anyagi ereje le van kötve, akkor jön a magánjótékonyosság és segítségére van a hivatalos közsegélyezésnek.

Még csak néhány szót a magánjótékonyosság hazai viszonyairól. A lehető legnagyobb elismeréssel lehet szólni a magyar társadalom jótékony érzéseiről. Még a nyugoti művelt államokban sem olyan lelkes támogatója a társadalom a szegényeknek, mint nálunk. Például

Németország gazdagabb és magasabb kultúrájú, mint mi és ott alig lehet közgyámot kapni, úgy, hogy kénytelenek voltak a közgyámot a községi adó alól felmenteni, hogy valaki vállalkozzon erre a tisztre.

Budapestnek mintaszerű a szegényügyi politikája. Az országban 996 egyesület működik a jótékonyág terén, ezekből Budapestéi! 164. Nálunk tehát a társadalom nagyon is lelkes a szegényügy felkarolásában. Van nálunk önkéntes és alapítványi jótékonyág. Egy általános hibája van ezeknek a jótékonyági egyesületeknek, de hozzáteszem — nem Magyarországon — mindenütt az adminisztratív költségek nagyok. Nálunk azonban vannak egyesületek, melyek nem fs vesznek fel semmiféle költséget, vagy ha igen, úgy nagyon méltányosan. Nálunk csak az a baj, hogy az egyesületek nagyon elaprózzák a tevékenységüket és nagy célokat tűznek ki. Ugyanazon cél elérésére csak Budapesten 26-27 egyesület működik. Ez az áldozatkész közönség figyelmét igen elforgácsolja. Azonkívül az ilyen állapot melegágya a professzionátus ingyenélőknek. Mind a 25-26 egyesület jótékonyágát igénybe veheti anélkül, hogy egyik a másíkról tudna. A helyes út az volna, hogy az egycélú egyesületek centralizáltassanak. Hollandiában van egy nagy jótékonyági alap, melynek célja olyan intézmények létesítése és támogatása, amelyet az állam momentán nem tud létesíteni, vagy támogatni. Ott ennek a nagy nemzeti alapnak a gyarapítására nem szabad többet adni, mint 2 fillért. Meg is váltja mindenkí a maga tikkettjét mindennap, mert a polgárság már megszokta. Ismeri ennek mindenkí a horderejét, mert ezzel megszabadul sok zaklatástól.

Mielőtt még befejezném előadásomat, még egy figyelemre méltó szociálpolitikai intézkedésről kívánok szólni. Ugyanis egy francia törvényt hirdettek kí a nemzeti ünnepen, július 14-én. Tudjuk mindnyájan, hogy Franciaország népessége stagnál már 30 év óta. Még a francia forradalom idején Európa lakosságának $\frac{1}{4}$ részét tették kí a franciák, míg most egytized részét sem teszik kí. A francia államférfiak igyekeznek ennek a hibának elejét venni. Az említett újabb törvénnyel is közvetlenül a népesség ügyét, közvetve a szegényügyet támogatják. Ugyanis minden családban a harmadik, 13 évet elnemért gyermek részére az állam segélyt nyújt, évenkint 60-90 frankot; ha az apa az ellni ló. kevesebbel, míg ha az anya az eltartó, akkor többet fizet az állam. Ezl a törvényt örömmel kell üdvözölni.

Előadásomat befejeztem. Megállapítottuk azt, hogy milyen szükséges dolog a szegényügyfejlesztése, amire önök is t. hölgyeim és uraim olyan nagy lelkesedéssel vállalkoztak. Fejleszteni kell továbbra is a szegénysegélyezés ügyét.

Borosnyai Szeréna tanárnő: *A szegénység és a művészet.*

Amikor a múlt hónapban meghívás folytán fölkerestük Pálffy grófnő svábhelyi villáját, ott a természet, a környezet és a látott művészi gyűjtemények feledhetetlen benyomást tett ránk. Fenséges eszmék hangzottak el ott ez alkalommal. Elgondoltam akkor, hogy milyen sok harmónia van itt mindenfelé és hogy mily kevés ember érti azt meg azért, mert nem tanították őket rá sohasem. Én ezeket a gondolatokat odahaza lejegyeztem és egy alkalommal, gondoltam, elő fogom adni. Most itt az alkalom.

Nekünk, a Szociális Missiótársulat munkásainak, egyik főfelvünk: adni, adni és ismét csak adni. De hogy ezt az elvünket át is élhessük, vagyis gyakorolhassuk, nagy, kifogyhatatlan kincscekl kell bírunk. S ez a kincs a nagy, meleg szív gondozott világával, mely tartalmaz a gondolatól, meleg, vonzó és hódító erejű a nemes érzésektől, találékony, mert otthonos a képzelet világában s így van inspirációja, van lendülete, öröme és kiható ereje.

A szív gazdagságának egyik kiapadhatatlan és méltán mondhatjuk, gyönyörűséges forrása a művészet.

Amikor itt a művészetről szólok, akkor gondolok az építészetre, szobrászatra és festészetre, vagyis a főművészetekre. (így nevezték a régiek a Képzőművészet e három főirányát.) Aztán gondolok az iparművészetre, mely legszorosabb kapcsolatban van minden használati tárggyal, az élet minden vonatkozásában úgy, hogy a művészet egyik leghűségesebb kísérőnk lehet a bölcsőtől a sírig. Sőt halóporaink fölött a síron túl is a temető művészetének szellemében!

Csaknem minden nap hallunk valami új törekvéstről, mely a művészetet az élettel szorosabb viszonyba akarja hozni. Hallunk már egyházművészetről, kertművészetről, temetőművészetről ... stb. Egyesületek alakulnak városok rendezésére és szépítésére. Előadásokat tartanak az öltözködés művészetéről, lakásművészetről, sőt megoldást keresnek az élet művészetének problémájára is!

Ujabbban a művészettel foglalkozók mind nagyobb és nagyobb tért akarnak meghódítani a művészet számára s amikor ezt teszik — egy napon akadályra találnak. Ez az akadály a gyakran hallható téves fölfogás, hogy a művészet luxus-dolog, fényűzési cikk, mely csak a gazdagoknak való. Még a művelt középosztály nagy része is ebben a meggyőződésben él. Félreérti a művészet célját, mert

önmagát, saját lelkének szavát nem érti meg, pedig ha lélek szerint ítélné, másképp ítélné.

Mi, akik a Szociális Missiótársulat szellemében, Krisztus inspirációja szerint dolgozunk, minden emberben kivétel nélkül, a szegényben is, elsősorban a lelket tekintjük. Az egész lelkét vesszük figyelembe vágyaival, hajlamaival, ösztöneivel és a lélek ösztöneit mintegy tengelynek tekintjük, melyet az Isten keze húzott meg az ember lelkében, hogy e tengely szerint alakuljon ki a lelki világa. E tengelynek irányában fejlődik a tudománya, művészete, vallása és erkölce. Ezeknek harmonikus kifejelettségében alakul ki a lélek szép, gazdag, örömteljes öntudattá, életté.

A Szociális Missió társulat már programjába vette föl a hitélet gondozását, a szegények erkölcsi életének irányítását, a tudatlanok tanítását, de valamit még nem vett föl céltudatos programjai és ez: a lélek művészeti ösztönének ápolása, kifejelettsége és nemesítése, a művészeti ösztön nagy értékének s teremtő erejének kiemelése. Minthogy a művészeti ösztön minden lélek egyik alapvonása — sok embernél még csak szunnyadó állapotban, mert nem hozta öntudatra — épen azért nem szabad a művészetet fényűzési cikknek, csakis a felső tízezer szükségletének tekinteni. A művészet nem arisztokratikus, nemcsak egyes kiválasztottaké, hanem mindenkié. Joga van erre mindenkinek. A művészet ne legyen véka alá borított láng, hanem világítson mindenké felett! Melegítő, világító, éltető ereje hasson minden lélekre. Hiszen a művészet a szépség jegyében áll és a szép élvezetére minden lélek szomjas. S valljuk be őszintén, van-e hódítóbb erő a szépségnél? Ami tetszik, ahhoz tapad a lelkünk. Egy szép vidék, egy szép gyermek, egy szép virág, egy szép könyv, egy szép egyéniség és a legszebb egyéniség: a Krisztustípus, mennyire szól a lelkünkhöz, azt megkapja, leköti, foglalkoztatja, örömmel, valamiféle életújulással tölti el a lelket.

Mikor a halhatatlan nevű Fadrusz János először állította ki egyik fölséges alkotását: a keresztre feszített Krisztust, e műretek a nézőközönségre oly mély benyomást gyakorolt, a művészi szépségnek oly természetfölötti erejével hatott, hogy a kiállítás helyiségében a sok-sok nézőn az áhítat néma csendje uralkodott s szegény asszonyok letérdeltek a művészeti alkotás előtt s imádkozni kezdtek. Kíérezték ők is a műalkotás lelkét s áhítatukban élvezték a szépség erejét.

A szegényekben is megvan a szép utáni vágyódás, ép ezért fel kell ébreszteni bennük a művészet szeretetét. Ők is vágyódnak élvezetre. S ugyan ki ne vágyódnék erre? . . . Sőt minél elnyomottabb,

vigasztalanabb a szegény ember világa, annál inkább szeretne egy szebb, örömteljesebb világba menekülni.

«Örömteljesebb!» — ezt kiemelem és hangsúlyozom, mert a művészet szeretete csupa nemes örömet jelent. Ha valami műalkotást szemlélek s az nekem nagyon tetszik, valahogy ez a műalkotás lefoglal, szól hozzám, kielégít, megnyugtat, harmonizál. Úgy érzem, hogy több leszek általa, valahogy fejleszt, tőle felújulok — s ez olyan jól esik és belső örömmel tölt el. De meg kell értenem a művészet nyelvét, hogy megérthessem és élvezhessem szavát. Erre kell rásegíteni az embereket, a szegényeket, hogy ezáltal egy nagy kincs birtokába juttassuk őket. Irányt kell adni élvezetvágyuknak, nemes tartalommal kell megtölteni azt. Fel kell erre hívni figyelmüket, mert kellő irányítással, gondos, odaadó munkával a szociális missió-társulat ez irányban is sok lelket menthet meg.

Hogy milyen eszközökkel gondolom ezt a célt elérhetőnek, arról majd később szólok, amikor az erre vonatkozó munkatervet fogom ismertetni.

Előbb még ki akarom fejteni lélektani szempontból azokat a nagyon fontos következményeket, melyek mint jellemképző erők, mint morális értékek a társadalmi életre is átalakítólag hatnak és mint az egyéni jobb megélhetés biztosítékai jelentkeznek a lélekben, ha a művészetet a szegények életébe is bevisszük.

Szegénység, elhagyatottság, elkeseredés, disharmonia és határtalan ízléstelenség mint jó barátok egymást támogatják, de nem támogatják a-szegény embert, aki e jelzők szomorú jelentését átéli. Mennyi kellemetlenségnek, örömtelenségnek, tehetetlenségnek, háttérbeszorulásnak volt már oka az ízléstelenség. Ennek ellentéte az a pozitív jó, mely mindenben szerepel, a legegyszerűbbnek látszó munkában is. Hiányát pedig minduntalan tapasztaljuk az életben.

Egyszerű gyakorlati példákkal fogom ez állítástomat illusztrálni.

Hányszor panasztunk már föl — s meg vagyok győződve, hogy ezen már mindegyikünk nem egyszer átesett — hogy valami gyakorlati tárgyat vagy ruhadarabot rendeltünk meg s az a munkás dehogy is készítette azt úgy el, mint ahogy mi azt vele megbeszéltük. Jól, rendesen varrta meg, de azt a harmóniát, ami, hogy úgy mondjam, a lelke egy toletnek s ami a részletes utasítás alapján megvalósítható lett volna, még sem valósult meg. Miért? — mert a varrónőben hiányzott az ízlésnek az a finomsága, melyet a legrészletesebb utasítás sem pótolhat, ha a saját lelkét ez irányban még nem nevelte.

Vagy gondoljunk a szobaleány munkakörére. Milyen nagy

érték, pénzértékkel ki nem fejezhető érték, egy jó izlésű szobaleány a háznál. Mennyi esztetikát vihet át az életbe a mindennapos takarításnál, az asztalterítésnél, egy kis pongyola kivasalásánál, fehérnemű összehajtásánál, stb.

Továbbá, milyen egyszerű szerepet szánunk a kis virágárus-leánynak s egy csokor virág összekötésénél mégis mennyi jó ízlést kívánunk tőle, mikor arra kérjük, hogy lazán kösse össze, mert a virág feje is szabadságra vágyik, hogy érvényesülhessen.

S ha már a virágról szólok, gondoljunk a kertészre is! Menynyire nélkülözhetetlen nála is a jó izlés. Mennyi elképzelésre, szín- és vonal-ritmus ismeretre van szüksége, hogy a virágok szépséges világában is szépet alkosson.

Hát a fémmunkástól, képeretkészítőtől, szőnyegszövőtől, kárpitostól stöbbitől is nemde szép, nekünk tetsző munkát várunk?

Mindig vágyódunk a szépre. Minden megrendelésünket ez a vágy lengi át. S milyen küzdelmet kell megvívunk, ha művészi terveinket iparosokkal el akarjuk készíttetni. Ne gondolja senki, hogy ez nincs így. Egy valóságos kálváriát kell végig járni, míg az ember igazán megértő és a művészi izlés világában járatos mesteremberre talál.

Nagy hiányt, nagy szegénységet jelent ez. Szegénységet, mely a lélek szegénységéből, műveletlenségéből származik. És ezt nem felpanaszolni, de emberszerető tanítással enyhíteni kell.

Dolgozzunk ez irányban is tehát!

Ha minden munkástól jó ízlést kívánunk, tanítsuk meg őket ezentúl erre is!

A jó izlés tulajdonképen a szépnek szeretete és uralkodása a lélekben. S ez egy fölséges, imperátori hatalom a lélekben. Aki a szépség uralma alatt él, az nem tűri meg sem magán, sem környezetén a disharmoniát, rendtelenséget, fegyelmezetlenséget, tisztátalanságot, hanem dolgozik, fárad, küzd s rend, fegyelem, tisztaság fakad e munka nyomában. A tisztaság-szeretet ismét kihat a közegészségügyre, a közrendre. És így tovább, mikép az erkölcsi világban az egyik erény elősegíti a másikat.

Az ily irányú munkásságunk, tanításunk igazi jótékonyosság lesz, mert ez nem pillanatnyi segítséget jelent, de kincsesbánya feltárását, mely kiapadhatatlan, hisz ez maga a lélek! Ez az a forrás, melyből mindig meríthetünk és az evangéliumi tanítás is erre biztat.

Milyen nagy gazdagságot rejthet saját lelkében, önerejében a szegény ember is, ha rámutatunk erre a forrásra és kialakulásában

támogatjuk. Ha végig tekintünk a szegénysorból kikerült nagy embe-
reinkre s vizsgáljuk a kifejlődésüket, pl. egy Vörösmartynak, Arany-
nak, Munkácsinak stbinek életét, mindig találunk egy szeretetteljes
támogatót, egy magasabb szempontok szerint élő oktatót, biztatót,
irányítót. Az ő gyermekkorukban pedig sokkal fejletlenebb volt a
szociális élet, nem volt oly irányú intézmény, mely felkarolta és segí-
tette volna őket. Ezt helyettesítette egy-egy ember lelkesedése és
felebaráti szeretete, mely egyéni szolgálattal egyéniséget alakított.
Vagy emlékezzünk Kazinczyra, munkásságára. Milyen rajongója
volt a szépnek s Széphalomról mennyi biztatásban, támogatásban
részesítette a szegény fejlődő írói nemzedéket. Milyen odaadó lelke-
sedéssel, önfeláldozással küzdött a nagy Ruskin is, hogy nemzetének
fiait megtanítsa arra, ami életének szenvedélye volt: a szépre. Eveken
át minden este összegyűjtötte a szegény munkásokat s maga tanította
őket rajzolni, hogy az a munkás másnap műhelyébe visszatérve ne
léleknélküli, robot munkát végezzen, hanem a szép szeretetétől ihletve,
az alkotás vágyával dolgozzék. Hogy elváltozik így a közönségesnek
látszó munka. Szeretet van az alkotáson s ez mint szépség jelentkezik.
Mennyi szépség van pl. egy kalotaszegi sulykolón, vagy himes tojáson,
amit a falusi legény választottjának készít. Szépség van rajta, az a
szépség, ami a szeretetből, a lélekből való. Lélek a sulykolón, lélek a
himes tojáson s lélek van minden alkotáson, mely a szép szeretetéből
való.

A lelket magát kell esztetikára nevelnünk. Ez tegyen széppé,
egyénivé s ezáltal értékessé minden gondolatot, mely minden dolog-
tevés között, munkával megvalósul.

Ez az a kedves, szent, teremtő lélek, mely alkot. Ez ... ez a
Szentlélek ereje az emberben, mely a legfelségesebb inspirátorunk.
Milyen biztonsággal sugalmaz! Milyen természetfölötti erővel vezet,
mikor egy egészen új, egyéni meglátásra segít! Mennyi gyönyörűséget
okoz ez az új elképzelés! Milyen erővel ösztönzi az embert az alkotás
vágyára! Mindez: az ő meglátásának reális megvalósulása. Ez az a
sokat emlegetett, de még kevésszer átélt önmagabátérés, önmagából
merítés, lélekkihatás, lélekérvényesülés. Ez az egyéni vonás, mely
általában a fejlődést hordozza és az egyéni boldogulás alapját képezi.

Erre a nagy szociális és kulturális munkára hívom fel a szociális
missziótársulat tagjait. Dolgozzunk ily céllal is! Lelket mentünk,
szegénységet enyhítünk és gyógyítunk majd művészettel a szó valódi
értelmében, ha céltudatosan, megfelelő eszközökkel dolgozunk.

S a munka programját is összeállítottam. Ennek a megállá-

pításánál tekintetbe vettem az ember természetét és szükségleteit, amint védelmet keresett hajdan és most az idő viszontagságai stb. ellen és a barlanglakóból díszespaloták és fölséges dómok építője lett. Az építészet történetéből megbeszélés tárgyává tenném mindazt, ami egy épületen téralakítás és térhatás szempontjából érdekes és ismertetném a localis, nevezetesebb épületeket. Szólnék a különböző stílusokról. Érdeklődést kell felkelteni ez irányban, beszélni szépségükről, hogy hogyan kell egy épületet nézni, mit kell azon meglátni, hogyan kell megbecsülni, megőrzéséhez hozzájárulni. Vannak középületeink, néhány nagyon szép templomunk s mégis művészeti szempontból a legtöbb emberre holt tőkét képviselnek. Milyen kevesen tudják azt pl., hogy azt a nagyon szép egyetem-templomot minél messzebből kell szemlélni, mert a barokk stílus párkányzata mintegy tolja a nézőt minél távolabbra, hogy úgy gyönyörködjék szépségében. Vagy pl. a Mátyás-templomnál ép ellenkezőleg, a templom tövében kell államink s ha onnan nézünk fel a toronyra, fokozottan érezzük azt a nagy égbetörekvést, ami többek közt a góth-stílust jellemzi.

A gyakori figyelmes szemlélés alapján valóságos benső kapocs származik egy-egy épület és a szemlélő között s a befolyásolja kedélyünket, fejleszti ízlésünket. Miért ne élvezhetné ezt a szegény is?

A szobrászat mibenlétét is ismertetném röviden, valamint a nyilvánosságnak szánt szobrokról is megemlékeznék. Mennyi nevelő erő rejlik ebben! Például ott van Szenyei szobra a királyi palota udvarában, a családi élet művészi apológiája s egyszersmind apotheozisa. A békétlenkedő, egymást meg nem értő házastársakat szeretném mind ehhez a három bronzalakhoz küldeni, hogy megérezzék, mi a családi élet szépsége és a házastársak egymást megértő szeretete. Míg ezt a gyönyörű szobrot szemléljük, a szemlélés pillanatai a lélek megnyugvásának pillanatai. Miért ne nemesbüljön ettől a szegény is?

Rá kell nevelni a látás mikéntjére is az embereket. Lássanak lélek szerint, szerezenek új benyomásokat, a szemlélés után is lássanak emlékezetből. A helyes látás megfigyelő képességet, összefoglaló-képességet, értelmet fejleszt s művészi, harmonikus emlékekkel gazdagítja értelmi világukat. Ha a művészi alkotásokon megszoktuk a megfigyelést, ezt az éber figyelmet a természet felé is fordítjuk majd és lesz érzékünk az Isten megfoghatatlan művészetében gyönyörködni. Milyen más az így hangolt lélek! Szépséget talál a ködös őszi reggelen, amikor munkába megy, mert meglátja a köd vonallágyító, szint rompító munkáját. Az esős idő kellemetlenségeit is így inkább eltűri

a lámpák esti tükrözése miatt, mely annyi fényeffektussal gyönyörködheti a figyelmes szemlélőt. Milyen más lesz ily látással egy sétánk a természetben, a zöldben. A közönséges bogáncs mint remekmű fog bemutatkozni. A giz-gaznak degradált fűféléken ezer szépséget fedezünk föl és gyönyörködve élvezzük és szeretjük majd a természetet. A művészet nevelő hatása lesz az is, hogy a természetben oly vonásokat színeket fogunk meglátni, amiket eddig soha észre sem vettünk. Hogy pl. a hóra vetett árnyék a napsütésben, kék, azt a legtöbb ember nem látja és azt a festményen látva, értelmetlenül megbotránkozik. És mennyi művészi vonás, hangulat van még a természetben! Csak úgy leheli a művészetet. Nincs két egyforma pillanata, mikor ismételné önmagát. Mindig más, új, meglepő, kifogyhatatlanul gazdag, mert a végtelen szellemből való. Így vezet a fölséghez és a mélységhez, erősíti hitünket, mélyíti kedélyünket. Csupa üdeség, frissesség, csupa lendület és öröm! Ha szeretjük igazán a szegényt, vezessük őket az öröm kifogyhatatlan forrásaihoz. Erről az örömevezető kezükről fog ráeszmélni szívünk melegére. Erezzék meg a szegények is a teremtésen, e világon uralkodó szeretetet. Erezzék és élvezzék, ahogy asszisi szent Ferenc, a szent szegénység halhatatlan trubadúrja is érezte és örökszép himnuszában megénekelte:

«Ó fölséges, mindenható és jóságos Uram!
Tied a dicséret, tied a dicsőség,
Tied a tisztelet és minden áldás.
Csak önmagadhoz vagy te hasonlatos
és ember nem méltó, hogy emlegessen téged.

Dicsértessél Uram és minden alkotásod,
Különösképen testvérünk, a Nap,
aki nappalt teremt és mindent beragyog.
És szép ő és nagy sugarakkal fényes,
te fölséges lényed jelképét viseli.

Dicsérjen Uram téged, mi testvérünk a Hold
és mind a csillagok, amelyeket az égnek
ékességére adtál s alkottál nagyon szépeket.

Dicsérjen Uram téged mi testvérünk, a szél,
a felhő, levegő, a jó és rossz idő,
mert minden alkotásod Uram általuk él.

Dicsérjen Uram téged a mi testvérünk, a Víz,
ez alázatos, hasznos, drága szűz.

Dicsérjen Uram téged mi testvérünk, a Tűz,
mellyel az éjszakát te megvilágítod,
és szép ő és szilaj, játékos és erős.

Dicsérjen mi testvérünk az édes Anyaföld,
Ki táplálékunk és tartásunk nekünk
és sokféle gyümölcscsel és sok színes virággal,
sokféle füvel hinti be a rétünk».

Mennyi megnyugvást lehel ez a gyönyörű himnus! A szépnek, az örök harmóniának micsoda kiáradása ez! S tényleg asszisi szent Ferenc, a szent szegénység dalosa úgy dalolt, hogy elváltozott tőle a világ. Társadalmi élet, tudomány, minden, minden s a művészetnek is új útjait jelöli ki. Aki Asszisziben járt már, csodálkozva láthatta azokat a felséges freskókat Gimabuetól és Gátlótól, akik asszisi szent Ferenc életéből merítették az ihletet. S amint őket ihlette és új meglátásokra segítette, úgy uralkodott szelleme 500 éven keresztül a művészetben, mindig a fejlődést szolgálva.

Nos az a művészet, melyet a szent szegénység trubadúrja ihletett és fejlesztett, forduljon most ő a szegények felé. Művész lelkek álljanak össze a karitas és a szép szeretete jegyében legyenek apostolai, hirdetői, tanítói s forduljanak azok felé elsősorban, akik erre leginkább rászorúlnak: a szegények felé. Mert ahol a legnagyobb a sötétség, ott a legnagyobb világosságra van szükség, ahol legnagyobb az örömtelenség, oda vigyük be a legtöbb örömet és az örömteljes életnek, a szépnek, a harmóniának megváltó erejét.

Higyjünk-e munkánk sikerében és kitűzött célunk elérésében! Dolgozzunk és tanítsunk fáradhatatlanul és a szociális misszió társulat a művészzel enyhítsen szegénységet s gyakoroljon jótékonyt a művészzel!